

הדרך היומית

מסכת בבא בתרא דף קסו - דף קסז

י"ט שבט - כ שבט התש"ע

ומשום דלא ידעינן אם מחקם משום שלוח מחן, או שמחקם לפסול השטר, מספק לא יגבה כלל.

טו) בא"ד, שם. עיין באות הקודמת. **כתב הסמ"ע** (סמ"ב סק"ז), דהא דבחסר השטר שתי אותיות נותנים לאותו שכתוב למטה, ובנמחק שתי אותיות השטר פסול, אינו אלא בשנמצא השטר ביד שלישי ואינו יודע למי יתנו, אבל כשהשטר ביד חנני או חן, או שהשטר בידו, גובה בין בחסרון בין בנמחק. והביא שכן כתבו **הבית יוסף והדרכי משה**. אמנם **הש"ך** (סק"ג) כתב, דדווקא כשהשטר ביד חן מצי למימר דמחקו אותיות כיון שהלווה לו, אבל כשהוא ביד חנני, מאיזה טעם שיאמר שמחקו לא יגבה, אם יאמר מפני חזרה נמחק ינתן לחן, ואם לפסול כל השטר, כולו פסול, וכן בחסרון בלא מחק אין מועיל מה שהוא ביד חן. והקשה **התומים** (סק"ח), דאף אם השטר נמצא ביד חן, איך יוציא ממון מספק, הא איכא למיחש שמא נמחק השטר ופסול. ועוד דהדרכי משה נמי לא כתב שהשטר כשר לגבות בו, דהרי כתב "שאם המלוה הוא חנני והשטר בידו, אף שלמטה בשטר כתוב חן, אין מוציאין השטר מיד חנני", דהיינו דלא כתב אלא שאין מוציאין השטר מיד חנני, אחר שהוא עומד וצווח שהשטר שלו, אבל ודאי שאין בעל השטר יכול להוציא מעות מיד הלוה מספק. **ובמקצוע בתורה** (מב, יד) ביאר, דהסמ"ע סבר, דכיון שהשטר ביד חנני מחזיקים השטר שהוא שלו, ומה שמחק, היינו משום שאחר שכתב הסופר חנני, ביקש ללוות מחן, ומחק שתי אותיות, כיון שרצה ליתן השטר לחן, ובודאי אם היה השטר תחת ידי חן לא היתה המחיקה מזקת, אלא כיון שהשטר נמצא תחת ידי חנני, אמרינן ששוב נמלך ולוה מחנני אחר מחיקת שתי האותיות.

טז) גמ', חנן מחנני. כתב **הריטב"א**, דאם כתב חנני בנקודה למעלה אמרינן שהוא חנני או חננאל.

יז) רשב"ם ד"ה קפל, טליתות. והרשב"א הביא בשמו שקפל הוא מפתח ובשם **הראב"ד** כתב שהוא מנעול וכן מצינו **בסנהדרין** (ק"י). בענינו של קרח. ומצה שכתב הרשב"ם בשם יש פותרין שהוא נותריקון כתב כן בשם הר"י מיגש והר"ף וביאר דנות ריקון דספל סאה ופלגא, וקפל קב ופלגא.

דף קסז ע"א

א) גמ', לא ליחוי בסוף מגילתא. כתב **הריטב"א בכתובות** (קב), דבכתב בראש מגילתא לא חיישינן שמא יכתוב אחר שמו שהוא חייב לו מנה, דאם אין שמו כתוב אלא בתחילה פסול, עד שיהא הכל בכתב ידו, אמנם אם כתוב שמו בסוף, סגי בחתימת ידו.

ב) גמ', ותנן הוציא עליו כתב ידו כו' גובה מנכסים בני חורין. הקשה **הנימוקי יוסף** (עו. מדפי הרי"ף), מה החשש, הרי כשיוציא כתב ידו יטעון הלה פרעתי, ונאמן. ותירץ, דמאן דמפקי עליה שטר מזויף, אין דרך שיטעון פרעתי אלא אדרבה צווח ואומר לא היו דברים מעולם, ושוב אינו יכול לומר פרעתי, דכל האומר לא לוייתי כאומר לא פרעתי דמי. ובשם **בעל התרומה** כתב, דהיכא שיטעון לא לוייתי אלא שחתמתי בסוף אותה מגילה, והחתימה ביד בעל דיני, או שטוען אמנה היה ביניהם, כיון שלא עקר ולא כפר כתיבת ידו, נאמן במיגו דאי אמר פרעתי, ואף על פי כן אמר אביי לא ליחוי איניש חתימת ידיה, דשמא ישכח שחתם, דחתימה שלא באה על הלואה לא דכירי

שווה להקדש, והקדש אינו אומר לדידי שווה לי.

יא) גמ', ת"ר ילמד תחתון מן העליון. ביאר **רבינו ישמעאל בן חכמון** (הובא בקובץ שיטות קמאי), דהיינו, שלא יוכל לווה לומר מעולם לא לוייתי ממך, אלא מאיש אחר וממנו נפל, ומציאה הוא שמצאת אותו, שהרי אין שמך כשם שכתוב בסוף השטר, ולא בעל דברים דידי את. והקשה, מאי שנא מהא דאמרינן דראובן שהוציא שטר מתחת ידו ששמעון חייב ללוי מנה, וטען שקנה שטר זה מלוי, דשמעון חייב לפרוע, ולא מצי למימר לאו בעל דברים דידי את, ואם כן הכא נמי הכי. ותירץ, דכיון דהכא לא תבעו מחמת חבריה, אלא מחמת נפשיה, מצי שמעון למימר ליה לראובן מלוי נפל האי שטרא.

יב) גמ', ת"ר ילמד תחתון מן העליון באות אחת אבל לא בשתי אותיות. כתב **הרשב"ם ד"ה והוה ליה**, דב' אותיות לא חיסר הסופר. אמנם **התוס' ד"ה אבל לא הביאו** גירסת הספרים במתניתין "שאם תמחק אות אחת", וכתבו, דהיינו משום דב' אותיות אין נמחקות, מה שאין כן אות אחת. ועל הגירסא דכולה סוגיין משום דנמחק, הקשה **התורת חיים**, דבגמ' מבואר, דאות אחת היינו "חנן מחנני", והיאך אפשר לומר שנמחק אות אחת, הא חנן כותבים בנו"ן פשוטה, והיה צריך לכתוב חנן בנו"ן כפופה. אבל **לרשב"ם** ניחא, דדרך הסופר לחסר אות אחת היכא שאיננה מודגשת כל כך, אבל ב' אותיות אין דרכו לחסר, ולכך אף שכתב נון פשוטה, כוונתו לחנני, וילמד תחתון מן העליון. **והדרישה** (בסמ"ב מחו"מ סק"ט) כתב, דלגירסת הראשונים נמחק, צריך לומר דחנן לאו דווקא, ולעולם אינו כתוב בנו"ן פשוטה. **והש"ך** (חושן משפט מב, יב) תירץ קושייתו, דאף אם כתוב למטה חנן בנו"ן כפופה אף שאין נותנים לחנן, מכל מקום אף לחנני לא היינו נותנים, דהיינו אומרים שנמחק אות אחד דינו כנמחק שני אותיות, ואהא אתי מתניתין לאשמועינן שבנמחק אות אחת נותנים לחנני. **והתומים** (סק"ז) תירץ, על פי מה שכתב **הריטב"א במגילה** (ב:), שהמוני העם לא היו כותבים כתב אשורי אלא כתב לבונאי, ובכתב לבונאי אין אותיות מנצפ"ך, וממילא הוסרה הקושיא. **ובספר גט מקושר** (אות קנה) כתב, שבשטרות לא היו מדקדקים באותיות פתוחות וסתומות, וכן באותיות כפופות ופשוטות, ואם כן לא קשה כלום. ועיין בספר **מקצוע בתורה** (חושן משפט סימן מב).

יג) גמ', אבל לא בשתי אותיות. כתב **הרשב"ם ד"ה והוה ליה רובא**, דיתן למי ששמו כשם התחתון. אבל **התוס' ד"ה אבל כתבו**, דאי סוגיין איירא בנמחק, בב' אותיות לא יגבה כלל. **והתורת חיים**, הביא למה **השולחן ערוך** (סימן מב, י) פסק ב' הדינים, דאם נמחק ב' אותיות לא יתן כלל, אבל אם חיסר ב' אותיות בלא מחק, כגון שכתב למעלה חנני ולמטה חן, ודאי חזרה היא, שהסופר לא היה טועה בב' אותיות, וינתן לחן. והקשה, מדוע בנמחק ב' אותיות לא יגבה כלל, נימא אין ספק מוציא מידי ודאי, דבעליון ודאי חנני ובתחתון ספיקא. ולכך פירש סוגיין כרשב"ם, דאיירי בחיסר הסופר. וכתב, דהיכא שנמחק נלמד מן העליון וינתן לחנני. ולדבריו אין ב' הדינים אמת רק בחיסר הסופר.

יד) תוס' ד"ה אבל, בתוה"ד, ולא יגבה כלל. ביאר **הסמ"ע** (מב סק"ז), דדווקא היכא שחיסר הסופר ב' אותיות, דאמרינן דודאי לווה מחן ולא מחנני, ולכך החסירם, אבל היכא שנמחקו ב' אותיות ודאי נמחקו בכוונה,

אינשי, ויטעון לא היו דברים מעולם, ולא יוכל לטעון פרעתי.

ג) **גמ'**, לא ליחוי בסוף מגילתא. הקשו **התוס' לעיל** (קסז). ד"ה **מקושר**, מהא דאיתא **בכתובות** (כא). דלכתוב חתימתו אחספא. ותירצו, דאין הכי נמי דיכול לכתוב אקלף וכדסוגיין, והא דאיתא בכתובות דיתתום אחספא היינו משום דבקלף עלול לטעות ולכתוב במקום טוב. **והלחם משנה** (פ"ז מעדות ה"ה) תירץ, על פי מה שדייק לשון **הרמב"ם** (שם), הרי זה כותב חתימת ידו בפני עדים "אפילו" על החרס, ומשליכו בבית דין עד שתוחזק כתב ידו בבית דין. דלא מיבעיא דשפיר לחתום ארישא דמגילתא, כיון דמנכרא חתימתו, אלא אפילו על החרס דלא מנכרא כל כך, שפיר. **והתומים** (מו, יב) כתב, דהחשש בריש מגילתא שיכתבו מצד השני של השטר, ויהא גט מקושר. ואף דדעת **התוס' לעיל** (קסז). ד"ה **מקושר**, דגט מקושר בכתב ידו לא מהני, מכל מקום יש לחוש שיכתוב על אדם אחר שחייב לו והוא יהא עד. והא דאמר אביי האי מאן דבעי למיחוי חתימות ידיה, היינו שבא מעצמו לבית דין, ואין צריך ליוזר אלא שהוא עצמו לא יפסד, וכיון דבריש מגילתא אי אפשר להוציא ממנו ממון, דאף אם יכתוב בצד השני, אין כתב ידו מקושר מוציא ממון, שפיר מהני שיכתוב בראש מגילתא. אבל בכתובות איירי בעצה דמייעצים לו בית דין, וצריכים הבית דין ליוזר שלא יהא נזק לשום אדם, ובראש המגילה יש לחוש לנזק וכדלעיל.

ד) **גמ'**, מתלתא ועד עשרה לא ליכתוב איניש בסוף שיטה. כתב בשיטה **מקובצת** בשם **הרא"ש**, דדווקא שלש אחר ארבע לא יכתוב, אבל שלשה ארבעה חמישה שפיר דמי דאינו מיזדייף. עוד כתב, דהכי נמי לא יכתוב ב' ד', דילמא משוי לב' כ' ולד' או ה' או ח'.

ה) **גמ'**, מתלת ועד עשר לא לכתוב בסוף שיטה. כתב **הריטב"א**, דאי כתבו כן ולא אהדרו באמצע שיטה, הוי שטר שיכול להזדייף, ופסול, וכן הדין במי שמניח ריוח חלק בסוף שיטה, כשיכול להזדייף, אבל אי אשכחן תלתין וחמישין בסוף שיטה, כשר, ולא אמרינן שמא תלת וחמש היה, דחזקה על העדים שעושינן דבריהם כהוגן.

ו) **גמ'**, כפתיה ואודי. כתב **הריטב"א**, דאי לא היה מודה לא היו פוסלין השטר. ואיירי שלא היה המחק ניכר, דאי לא, כל מה שאפשר לתלות במחק תולה, עוד שמע מיניה, דאותיות מרווחות או דחוקות שאינן מקוימות כשרות, מיהו מוטב לקיימן, שלא יהא ניכר כהערמה ויצטרכו בית דין לכוף עליהן.

ז) **גמ'**, מיהו קמיה דרב אחא לא חתימי לי מעולם, כפתיה ואודי. כתב **הריטב"א**, דשמעינן מינה, דאי לאו דאודי השטר מקוים, אף שרבא לא נזכר המעשה, ושלא כדברי **הרמב"ם** (פ"ח מעדות ה"ד) שכתב, שטר שיצא לבית דין, ובאו עדים ואמרו כתב ידינו הוא זה, אבל מעולם לא ידענו עדות זו וכו', לא נתקיים השטר והרי הן כחרשין עד שיזכרו עדותן, וכל מי שאינו דן כן לא ידע בדיני ממונות בין ימינו לשמאלו, וכבר השיג עליו **הראב"ד** (שם).

ח) **תוס' ד"ה אף על פי, בתוה"ד**, ואומר ר"י דלא מקדים איניש. אבל **הריטב"א גיטין** (יז): דחה האי שינויא, דכי אמרינן לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה, היינו לומר דמשום ההוא טעמא לית להו לרבנן לבטולי תקנת זמן בגיטין, אבל להפסד לקוחות כל היכא דאפשר למיחש חיישינן. **והתוס' גיטין** (יז): ד"ה **עד שעת תירצו**, דדווקא גבי שטר חוב אמרינן אין

כותבין שטר ללוה אלא אם כן מלוה עימו, ומחששא דשמא כתב ללות בניסן ולא לזה עד תשרי, ויבוא המלוה לטרופ מלקוחות שלא כדין, משום דמאן דיוזף בצנעה זיף, ויש לחוש שאחר זמן ימסור לו בצנעה, ויסברו לקוחות שנמסר לו משעת כתיבה. אבל גט צריך עדי מסירה, ואפילו לר' מאיר דאמר עדי חתימה כרתי, בעינן עדי מסירה, דאין דבר שבעררה פחות משנים, וגם מפרסמין להוציא קול שהיא פנויה, וידעו לקוחות שלא נתגרשה מיום הכתיבה, ויאמרו לה אייתי ראיה אימת נתגרשה.

ט) **מתני'**, **ובלבד שיהא מכירן**. כתב **הרשב"א**, דהוא הדין לכולהו אינך דמתניין בלוה ומוכר וקבלנות ואריסות, דבכולהו נמי איכא למיחש לזיופא. ודחה דעת **בעל העיטור**, דבכל הני לא חיישינן, משום דלא חציף איניש כולי האי.

דף קסז ע"ב

י) **מתני'**, **כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עימו, כותבין שטר למוכר וכו'**. כתב **השיטה מקובצת** בשם **הר"י מיגאש**, דדוקא היכא דמעיד על עצמו שכבר קיבל המעות מן הלוקח, שאין כאן חובה על הלוקח כלל כדי שיהא צריך להיות מדעתו, אבל אם לא העיד על עצמו שכבר קיבל המעות אין כותבין וחותרין אלא מדעת הלוקח, דחיישינן שמא לא בעי ליקח ולהדחיק עצמו בנתינת הדמים, הלכך אם טעו העדים וכתבו שטר מכירה ללוקח בלי קבול הדמים, כשיתבע אותו בדין ליתן לו הדמים, צריך להביא ראיה שהמכירה היתה מדעתו. והקשה **הרשב"א**, דאי אפשר לומר כן בשטר הלואה, דהא אפילו כתבו מדעת שניהם, כל שלא נתן מעות יכול הלווה לחזור בו, ואפילו קיבל המלוה השטר, דהרי אינו כמכר, דבמאי נשתעבד לו, ואפילו קיבל הלואה הדמים, הא סבר רבי מאיר **בקידושין** (מז): דמלוה לאו להוצאה ניתנה, ויכול לחזור בו, ורבנן נמי לא פליגי אלא בקיבל הדמים. **והר"ן** כתב, דדעת **הר"י מיגאש**, דכמו במוכר כלי לחבירו המשיכה מחייבת הלוקח בדמיו, הכי נמי בלוקח קרקע, כל שכתבו שטר למוכר מדעת הלוקח, כיון שזכה בקרקע בחליפין על ידי השטר שיש בו קנין, נתחייב הלוקח ליתן דמי המקח, ואף במלוה יש לדון כן, שכיון שנשתעבדו נכסי לזה בחליפין מעכשיו, חייב להלוותו עד זמן שקבע לו, ויקנה נכסיו לשעבודן. ותיירץ לקושי **הרשב"א**, דמאן לימא דהתם היתה מלוה בשטר, דילמא היתה מלוה על פה, ולפיכך, מתוך שלא נשתעבדו נכסי לזה למלוה יכול לחזור בו, לתנא קמא, ולרבי מאיר כל אחד לשיטתו. מיהו כתב, דדוקא בשטרי אקנייתא ליכא למימר שהרי לא זכו עדיין. ועיין באות הבאה.

יא) **מתני'**, **שם**. עיין באות הקודמת, והוסיף **הר"ן**, דאף דהדין אמת, אינו ענין לסוגיין, דודאי אף שלא העידו על עצמן בקבול המעות כותבין, דכיון דמדינא כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו, ולמוכר אף על פי שאין לוקח עמו, יכולין הן ליפטר ולומר שלא מדעתנו נכתבו, הלכך אף בשלא העידו על עצמן בקבול המעות כותבין. ולא עוד אלא שאי אפשר לאוקי מתניתין כשהעידו על עצמן שקבלו המעות, דאם כן, למה לי לאוקומה לבבא מציעא בשטרי אקנייתא, משום דחיישינן דילמא כתב ללות בניסן ולא לזה עד תשרי, הרי משעה שהודה שקבל המעות נאמן, והרי הוא כאלו קבל בפנינו, הלכך ודאי מתניתין מתוקמא בשאינו מודה בקבול המעות. וכן כתב

חוששין, אכתי יקשה, דניחוש בב' יוסף בן שמעון ביהודה, וילך אחד לגליל ויגרש אשתו, ויחזור ויתן לאשת יוסף בן שמעון השני. ותירץ, דכיון דמוחזקים ביהודה בשני יוסף בן שמעון יצטרך להביא עדי מסירה, אף שכתוב בו גליל. ועיין בדבריו שהוסיף להקשות, ומכח זה הכריח, דלא חיישינן לרמאות אלא בנמצאו באותה העיר, אבל ביוסף בן שמעון מעיר אחרת לא יבוא לרמות. אמנם הרשב"א והר"ן הביאו דברי הראב"ד שהוכיח מהאי קושיא דשם עירו ושם עירה מעכבין. והקשה הרשב"א, דגם אם מעכבין הא לא מצינו שצריך להביא ראיה אלא ששמו יוסף בן שמעון, אבל לא מה שם עירו, ואם כן אכתי לא יצאנו מחשש רמאות, שיאמר שהוא דר באותה העיר. ולכך כתב, דלא חשו לכך משום שאין לדבר סוף. אמנם הר"ן כתב, דמדברי הראב"ד ילפינן, דגם על שם עירו ועירה צריך להביא ראיה.

יט) גמ', כל שהחזק שמו בעיר. כתב הר"ן, דמדברי הרמב"ן נלמד, דהוא הדין לשאר שטרות.

כ) רשב"ם ד"ה אמר לה, בתוה"ד, והדין עמהם. והשיטה מקובצת בשם הראב"ד פירש, דלא היה מכירה שהיתה שכנתו אלא על ידי קולה, והראשונים התעו אותי והביאו לי אשה אחרת במקומך, ואמרו דגבר קליך וסמכתי עליהם. וכתב, דשמעינן מהכא, דלהיכר איש ואשה סומכין על עד אחד. שאילו אין סומכין אלא על פי עדים היאך צורבא מרבנן מצי למיהדר, הא דק על פי עדים ותו לא מהימן לומר דלאו איהי היא. עוד כתב, דדוקא לצורבא דרבנן מהימנינן דטעותא הוא, אבל גברא אחרינא בעי למידק בגופא ובוודאי דייק, ועכשיו משקר.

דף קסח ע"א

א) גמ', צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק, כתב השיטה מקובצת בשם הרז"ה, דהכי נמי בטעות שעדים רגילים לטעות בה נאמנים, כדחזינן הכא בצורבא מדרבנן. והקשה בקובץ שעורים (תרכב), כיון דצורבא מרבנן לא דייק בנשים, איך אפשר לסמוך על עדותו בכך, ועוד איך מותר לו להעיד בדבר שלא דיקדק בו, הא היכא דמצוי לטעות בו אין סומכין על עדותן מתחלה, וכתב, דאפשר דרוב פעמים אין טועין, ולא חיישינן שמא טעו אלא אם אמרו טעינו, ומקבלין חזרתן כיון דיכול להיות שטעו ולא שיקרו מתחלה.

ב) רשב"ם ד"ה מפני רעתה, מום גדול שבה אי רחוקה ממנו. ובשיטה מקובצת בשם הרא"ם פירט, דמוציאין בה הוצאה כל שנה ושנה יותר ממה שיוין הפירות, וקא משמע לן דאפילו הכי המוכר מפסיד. עוד פירש, דצורך השטר לראיה ביד הלוקח, הלכך צריך הוא ליתן הדמים.

ג) רשב"ם ד"ה בבורה, שצריך להובירה שנה אי שנתיים ואין ריווח עתה למקבל. אבל בשיטה מקובצת בשם הרא"ם פירש, שהיתה שדה מבווירת, ולא נעבדה כמה שנים וטובה היא לבעל השדה להחזירה לעבודה.

ד) גמ', וכתב ונתן. כתב בקובץ שיעורים (תרכג), דלהסוברים דצריך שליחות בכתיבת הגט, ד"וכתב" אבעל קאי, הראיה הכא מ"וכתב", ולהסוברים דוכתב אסופר קאי, הראיה מ"ונתן".

ה) גמ', שדיוה רבנן אאשה. כתב בקובץ שיעורים (תרכד), דהיינו שחכמים הקנו מעות האשה להבעל, ומוכח דקנין דרבנן מהני בדאורייתא גם להקנות, ולא רק להפקיר גרידא. וכתב לעיין בריטב"א וברמב"ן גיטין (כ:).

הרשב"ם ד"ה כותבין שטר, כותבין שטר ללווה להיות מזומן בידו "לתת למלוה כשילוה לו מעות". ועיין בספר התרומות (שער מח ח"א אות א).

יב) מתני', ואין כותבין למלוה עד שיהא לוח עמו, ואין כותבין למוכר עד שיהא לוקח עמו. הקשה הרשב"א, פשיטא, וכי תימא דנקט לה אטו רישא, אמאי לא כתב ברישא ואין כותבין גט לאשה עד שיהא בעלה עמה. ותירץ, דברישא קא משמע לן דינא דבלבד שיהא מכירן, והוא הדין לסיפא, ובסיפא כתב, אין כותבין ללוקח עד שיהא מוכר עמו והוא הדין לרישא. והביא מהתוספתא (פי"א ה"ה) דאיתא האי דינא בכל גווני דמתניתין, אבל הרמב"ן תירץ, דסיפא איירי שקנו העדים מהמוכר שלא בפני לוקח, דאם בא לוקח לכתוב אין כותבין לו, אף דידעינן דודאי נמכר לו, דלא אמרינן סתם קנין לכתובה עומד שלא בפניו.

יג) רשב"ם ד"ה ונישואין, כתובה. אבל הרשב"א פירש, שטר נישואין מה שהתנתה האשה להכניס שום לבעל, וכן מה שהאיש מקבל עליו להכניס לה שום משלו, וטעמא דאין כותבין אלא מדעת שניהם, שמא אין רוצים שיהא עליהם מלוה בשטר.

יד) מתני', אין כותבין שטרי אריסות וקבלנות אלא מדעת שניהם. ביאר הרשב"א, דבעי דעת שניהם משום דכל זמן שלא נכתב שטר, יכולים לחזור בהם. אבל משנכתב, נשתעבדו אחד לשני ואין יכולים לחזור.

טו) מתני', שטרי בירוין. כתב הרשב"א, דלמאן דמפרש בגמ' לקמן (קסח). שטרי טענתא משום דכל שלא כתבו יכולין לחזור ולטעון, אבל משכתבו אין יכולין לחזור ולטעון אפילו בנותן אמתלא ואפילו לא באו עדים. ולמאן דמפרש זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד עד שלא כתבו יכולין לחזור בהן ולברור אחרים ומשכתבו אין יכולין לחזור בהן. והר"ן הוסיף, דקודם שנכתב יכול לומר רצוני לדון בפני רבים, אבל משנכתב שוב אינו יכול להוסיף דיינים.

טז) גמ', וליחוש לשני יוסף בן שמעון. ביאר השיטה מקובצת בשם רבינו יהונתן, שישלח לאשתו של יוסף השני בשם בעלה שאיננו בעיר, ותהיה סבורה שבעלה משגרה, ותנשא לאחר, דהיינו דאף האשה עצמה תבוא לידי טעות.

יז) גמ', וליחוש לשני יוסף בן שמעון. הקשה השיטה מקובצת בשם רבינו יהונתן, מדאיתא בגיטין (פו:): גבי שני יוסף בן שמעון שהלכו למדינת הים, ושלחו גיטין לנשותיהם ונתערבו, אינם מגורשות, הא לא נתערבו מגורשות. שמע מינה לא חיישינן להאי תקלה. ותירץ, דהתם במעמד כתיבת הגט היו שניהם יחד, ומכיר השליח שאין כאן רמאות, מה שאין כן הכא. עוד תירץ, דהתם האחד עומד בירושלים והשני בטבריה, והמקום רשום בגט, ואם לא שנתערבו ואינו זוכר אם בעלה של זאת עומד בירושלים או טבריה, ליכא חשש רמאות.

יח) גמ', וליחוש דילמא אזיל למתא אחריתי. ביאר השיטה מקובצת בשם התוספות, דיחזיק שמו בעיר אחרת בשם יוסף בן שמעון ויגרש אשתו, ויחזור ויתן ביהודה לאשת יוסף בן שמעון, ואף שכתוב שגרשה בגליל, לא יהיה ניכר דהא לא מצינו בש"ס דבעינן לכתוב שם עירו ועירה בגט, אלא מקום הגירושין, ותאמר דבגליל היינו ושם גירשתי. וכן כתב הר"ן בשם הרמב"ן, ולפי זה הקשה הרמב"ן דלאחר שינויא דגמ', דכל שהחזק ל' יום אין

ו) **גמ'**, לימא בכופין על מדת סדום. הקשה הרמב"ן, הא טעמייהו דרבנן, דילמא אם נכתוב לאחר יכפור, ויזיקנו להתעצם עימו בבית דין, והיאך נכריחנו להתפס זכותו ביד אחר. ותירץ, דאיירי באומר אחד מהן, ניתן שנינו השכר ויהא השטר מונח בידך לזכות שנינו, והשני רצה שטר לעצמו, והיא המידת סדום הואיל וזכותו בידו, ואפילו הכי פליג רבן שמעון בן גמליאל ואמר, דיאמר אתה אומר לי להוציא לך זכותך שאתה צריך לו, ותראה זכותי ותריב עימי.

ז) **גמ'**, והכא היינו טעמיה דרבן שמעון בן גמליאל. כתב הרשב"א, דרבנן ורבן שמעון בן גמליאל נחלקו, האם הכא חשיב מידת סדום, דלרבן שמעון בן גמליאל משום חששא דדמית עלי כאריא ארבא אין כופין, דטענה מעליא היא. ורבנן סברי דאפילו במקום דאיכא להאי חששא כופין, דחוששין להפסד ממונו של חברו, אבל בדליכא פסידא לאידך, אפילו רבנן מודו דטענה מעליא היא.

ח) **מתני'**, רבי יוסי אומר יתן. כתב הרמב"ן, דהמפרשים כולם פירשו יתן ויגבנו כולו. והקשה, איך גובה הא נמחל שיעבודו באותו חצי שפרעו. ותירץ, דאיירי באומר החזר לו שטרו, ומה שאני פורע יהא מתנה, ואפילו הכי לר' יהודה אסמכתא היא. ומכאן הוכיחו הרמב"ן והרשב"א, דר' יהודה ור' יוסי פליגי אם אסמכתא קניא, גם בנותן בשעת ההתנאה, ולא רק באומר אם לא אתן יהא קניי או. אמנם הרשב"א דחה הראיה, דאי איירי באומר מה שנתתי יהא לך מתנה, אמאי איירא מתניתין בשליש, ליתני מי שפרע מקצת חובו ואמר אם לא פרעתין מכאן ועד יום פלוני גבה כולו. ולכך פירש, דעיקר האסמכתא הוא בהחזק השטר, וכשהחזירו ממילא הוי מתנה מה שנתן לו תחילה, אמנם פלוגתתם האם צריך להחזיק השטר או דאין צריך אינו אלא אסמכתא, והחזקת השטר הוי רק בשעה שלא קיים תנאו, ודווקא בהא פליגי ר' יהודה ור' יוסי. וכן הביא הר"ן בנדרים (כו:): דעת הרמב"ם.

ט) **רשב"ם** ד"ה מעמיד עליו עדים, היודעים מאימתי נכתב ומה כתוב בו. ולדבריו נמחק השטר לגמרי. והטור (ח"מ מא, א) הביא דעת ר"י, והבית יוסף כתב דכן דעת הרמב"ם (פכ"ג ממלוה הי"ב) והרא"ש (סימן כ), דלא נמחק השטר לגמרי אלא שרישמו עדיין ניכר וירא שימחק לגמרי, ומעמיד עליו עדים שיראוהו בטרם הראותו לבית דין, פן ימחק. והמגיד משנה (פכ"ג ממלוה ולוה הי"ב) הביא שיטת הראב"ד, דאיירי כגון שנפלו מים על הטופס ולא על חתימת העדים, ומעידים העדים על מה שכתוב בשטר, ובית דין יראו חתימת העדים ויקיימוהו, וכן הביא הרשב"א, וביאר טעמו, שלא יהא קיום השטר בשניים ושלא בבית דין, שהרי קיום שטרות בשלשה.

י) **רשב"ם** ד"ה נמחק, בתוה"ד, כל זה כותבין אלו המקיימין. והתוס' ד"ה מעמיד, כתבו בתוה"ד, דקיום השטר עושין הבית דין, ולא כפירוש רשב"ם שהעדים עושין אותו. ובקובץ שיעורים (תרכה) פלוגתתם, דבשטר הראשון נשתעבדו הנכסים, וכשנמחק ועושין שטר חדש, דעת הרשב"ם דהשיעבוד הוא מן השטר הקודם דלא פקע, ולפי זה אין צריך אלא קיום, ואפשר על ידי עדים, ומה שצריך בית דין, היינו משום דקבלת עדות אינה אלא בבית דין. אבל דעת תוס', דצריך שיעבוד חדש, ולצורך זאת בעי בית דין. וכתב, דלפי זה שטר שני לא יגבה אלא מזמן שני, דהא שיעבוד הראשון פקע. והביא מתוס' לקמן (קע:): ד"ה אין הלכה, דהסיקו דגובה מזמן ראשון. ולכך הסיק,

דף קסח ע"ב
יב) **תוס'** ד"ה ופלוני, בתוה"ד, ותימיה אם צריך לכותבן שאין הגמ' מזכירן. ותירץ הרא"ש (סימן כ), דפלוני ופלוני עדיו הכל בכלל, היינו כל העדים הצריכין לדבר. וכתב הסמ"ע (סמ"א, סק"ז), דיש לומר, דאף הרמב"ם (פכ"ג ממלוה הי"ג) והשולחן ערוך (שם, א) סברי כהרא"ש דצריך לכתוב, והא דלא הזכירו כן, משום דהיכא שעדי השטר עצמם באים להעיד בפנינו, אין צריך לכתוב כן, דהן הן עדיו שטר ועדי המחיקה, והם לא כתבו אלא מה שצריך לכתוב תמיד, והביא, שדעת המרדכי (תרמה) שאין צריך לכתוב מיהם עדי המחיקה.

יג) **רשב"ם** ד"ה ומפרש, בתוה"ד, וחקרו עדים החתומין בו להעיד על חתימתן, ונמצאו דבריהם מכוונים. והרמב"ם (פכ"ג ממלוה ולוה הי"ג) כתב, ואם לא כתבו כן צריך להביא ראיה על עדים הראשונים עד שתתקיים עדותן. וכתב הסמ"ע (ח"מ סמ"א סק"י) דמדנקט עד שתתקיים ולא שטר הווי כנחקרה עדותן בבית דין, הכא שכבר כלה השטר הראשון הווי כעדות חדשה, וצריכים הבית דין לחקור כל אחד בפני עצמו ולהיודע אם דבריהם מכוונים, והיינו בעדים אחרים שמעידים על השטר, אבל אי הוו העדים החתומין בשטר, סגי שיעידו שהיתה הלוואה.

יד) **רשב"ם** ד"ה אבד, בתוה"ד, וכגון שאין לו עדים שאבד ממנו. כתב המהרש"א, דודאי היכא שיש עדים שנאבד השטר בשוק, אין לחוש שימצאהו המלווה, אבל היכא שאין לו עדים, גם אם נאמר שאבד ממנו, שמא נאבד בגוונא שהניחו במקום המשתמר ושכחו שם, וימצאהו אחר כך. ובכהאי גוונא שכתב הרשב"ם בד"ה בשטרי, בתוה"ד, אי נמי דילמא חזר ומצאו וכו'. אמנם הטור (מא, ו) הביא משו"ת הרא"ש, דאפילו נאבד בעדים אין כותבין לו שמא ימצאהו, אלא אם כן עדים מעידים שנשרף. וכתב הטור, דהיכא שהיה ביד אחר ונאבד בעדים, כותבין לו אחר, דליכא למיחש שמא ימצאנו, כיון דלא היה בידו. ובבית יוסף הביא, דהרא"ש הקשה על הרשב"ם מסוגיא דכתובות (טז:), דמבואר דגובה כותבתה רק באיכא עדים שנשרפה, ובלאו הכי חיישין שמא תמצאנה. והש"ך (סקי"א) תירץ, דסוגיא דהתם אזלא כמאן דאמר אין כותבין שובר, ואנן קיימא לן כותבין שובר וכן סוגיין.

טו) **תוס'** ד"ה אבל, בתוה"ד, ואומר ר"י דכולי האי לא חיישין. ביאר המהרש"א, דלא חיישין שיסיק בדעתו לטעון טענת שקר כזו.

טז) **גמ'**, ואמר אבד שטר חייב. ביאר התורת חיים לקמן (קסט:), דהא דלא גרס מי שאבד שטר חובו, כמתניתין מי שנמחק, דהכא איירינן כשאין עדים, מה שאין כן במתניתין.

יז) **גמ'**, כותבין חוץ מן האחריות שבו. כתב הריטב"א, דעדים הראשונים

כותבין שטר נוסף בלא אחריות. ובשם הרא"ה כתב, דכל שקנו מידו לעשות שטר אחריות, לא נתכווין אלא לשטר אחד ואין יכולים לכתוב עוד שטרות משום דקפיד, וכותבין דהכא, היינו מעשה בית דין.

דף קסט ע"א

א גמ', ומפיק חד וטריף מאידך. הקשה השיטה מקובצת בשם הרא"ם, הא מדטריף איהו לקוחות שהיו אחריו, היאך מצי בעל חוב למיטרף מיניה, לימא ליה זיל טרוף מלקוחות דהוו בתראי, שהנחתי לך מקום לגבות מהם. ותיריך, דמשכחת לך כגון שעשה שדה זו אפותיקי, או דבשעת הלואה לא היה ללווה אלא קרקע והיא נשתעבדה למלוה, ורק לאחר מכן זבין קרקעות אחרים.

ב רשב"ם ד"ה והאמר, בתוה"ד, וכותבין שטר טירפא וכו', וכל מקום שימצא מנכסיו או מלקוחות וכו'. דהיינו, דלהרשב"ם שטר טירפא הוא לחפש קרקעותיו, ואדרכתא הוא שטר גביה, ושומא הוא שטר אחר הגביה. אבל **בשיטה מקובצת** כתב בשם הראב"ד, דשטר טירפא היינו על בני חורין, ואם אין לו בני חורין כותבין שטר אדרכתא על המשועבדין. והביא שיטה אחרת, דשטר טירפא היינו מלקוחות ואדרכתא היינו מבני חורין, ולפי זה הגירסא בגמ', להיפך. וכן כתב הרמב"ם (פכ"ב ממלוה הי"ג). והר"ן כתב, דטירפא קאי רק על משועבדים, ואדרכתא בין על משועבדים ובין על בני חורין. וביאר דעניינו של שטר טירפא, דהגובה מנכסים משועבדים נשבע שלא פרע לו, וכותבין שטר דפלוני חייב לפלוני כך וכך, ולא היו לו נכסים לפרוע, והשבענהו כדון בא ליפרע מנכסים משועבדים, ונתנו לו רשות שיהא נפרע מן הקרקעות שמכר. ושטר אדרכתא היינו שטר גביה, דכותבין מייד היכא דאית ליה בני חורין. **והריטב"א** כתב, דיש אומרים דטירפא הוא שעושין ללוקח כשטרף ממנו בעל חוב, שהוא חוזר וגובה מן המוכר, וכמבואר **בכתובות** (צג). אחזי טירפך ואשלם.

ג בא"ד, ישומו הנכסים כדון שומת בית דין, וכו' ויכתבו לו בית דין שטר שומא וכו' ומשום דשומא הדרא לעולם. וכתב הקובץ שעורים (תרכו) דמכאן מוכח, דצריך לתת כפי ששמואוהו בשעת גובינא, ולכאורה היה נראה, דכיון דזבנו למה ששמו (לסוברים דצריך קנין בפדיון השומא) והווי זבינא מעליא כדאיתא **בבא מציעא** (לה), צריך לתת כפי מה שהשדה שוה בשעת פדיה. וכתב לעיין **בשו"ע** סק"ג סעי' ט'. אמנם הרשב"א ביאר בשם הראב"ד, דכשטרף מן הלקוחות עושין לו שומא, וקורעין האדרכתא, ומכריזין על אותה שומא, אם יהיה מי שיוסיף עליה, והלוקח יקח אותה באותה שומא, או הוא עצמו, וקורעין שטר השומא וכותבין לו שטר חליטה. ולפי זה, אין השומא אלא בשעה שבית דין מכריזין ואחר כך קורעים אותה, ולא משום דשומא הדרא. וכתב עוד, דמה שקורעין שטר השומא היינו לפי שאין בו צורך, ואם לא קרעוהו ליכא שום הפסד. עוד כתב בשם העיטור, דזהו שטר אכרזתא. **והריטב"א** כתב, דשטר שומא היינו שטר החליטה.

ד גמ', והא אמר רב נחמן. כתב הר"ן, שהטעם שנהגו בהנהו שטרות היינו להנאתו של מלוה, שפעמים שאינו יודע אם יש נכסים ללוה והוא צריך לחזור אחריהם, ואם ירדוף אחריהם בשטר הלואה שבידו, שמא ישתכח הדבר שהביא ראיותיו לבית דין, ומחמת אותן שטרות מתברר שכבר נידון

בבית דין וזכה.

ה תוס' ד"ה לכתוב, בסוה"ד, דלא דעדיפא משני. הקשה הקובץ שיעורים (תרכט). אם כן מה הראיה דזאת אומרת אין כותבין שובר.

ו תוס' ד"ה לבר, פירוש ויכתבו מזמן שני. אבל השיטה מקובצת כתב בשם **התוספות,** דכותבין כל שטרי פסולין לבר דיפוק בזימנא דא דעדים פלוני ופלוני חתומין בו, ולעולם כתוב מזמן ראשון.

ז גמ', זאת אומרת אין כותבין שובר. הקשה בחידושי הגרע"א, דפלוגתא אי כותבין שובר היינו בהלוואה, ויש לחלק ביניהו לשטרי מקח וממכר. דבהלוואה כיון דאף באבד שטרו לא פקע חובו, חייב לשלם ולשמור שטרו, דעבד לוה לאיש מלוה. אבל בשטרי מקח, יכול המוכר לעכב בטענה כל שהיא שחושש שיאבד שטרו. אמנם לשיטות דסברי דלמאן דאמר כותבין שובר היינו אף שהשטר ביד המלוה ולא אבד, ניחא. דכיון דאלימא כל כך תקנת שובר דאף דהשטר בידו לא מאחרינן הפרעון, הכא נמי יש ליפות כוח המוכר ולכתוב שובר.

דף קסט ע"ב

ח גמ', אדהכי והכי שמיט ואכיל פירי. כתב הרמב"ן, דמכאן מוכח, דמלוה, או לוקח שטרפו ממנו, יכולים לתבוע הלקוחות מיד, ולא בעו לתבוע קודם הלווה ולהוציא שטר טירפא, אלא ילכו הלקוחות אם ירצו ויזיקוהו לבא לבית דין. דאי לא תימא הכי, היכי אמרינן "שמיט ואכיל פירי" הרי אין בית דין מחייבין ללקוחות, עד שיעמוד מוכר בבית דין בדין ויתחייב. מיהו, דהיכא דאיתיה ללוה בית דין בודאי מודעינן ליה.

ט תוס' ד"ה בעלמא, וא"ת כיון וכו'. תירץ התורת חיים, דהטעם דאין כותבין שטר בהלוואה, שמא פרעו והחזיר לו שטרו, דהא אם טען פרעתין נאמן אפילו תוך זמנו, כיון דאיתרע שנאבד שטרו, ואם כן אם נמצא בפנינו נאמן בטענת פרעון. אבל במקח וממכר, אף שטוען שחזר ומכרה לו אינו נאמן בלא ראיה אף שנאבד השטר. ולכך שייך להוכיח דאין כותבין שובר. ולפי זה ביאר לשון הברייתא **לעול** (קסח): "מי שבא ואמר אבד שטר חובי", אמאי לא קתני "מי שאבד שטרו" כדקתני במתניתין, "מי שנמחק שטרו". ולדבריו היינו טעמא, דמתניתין איירא באיכא עדים, ובכהאי גוונא בשטר חוב נכתוב למלוה שטר נוסף דלא חיישינן לפרעון, ולכך קתני ואמר אבד שטר חובי, דאין זה אלא טענתו, וחיישינן שמא פרעו והחזיר לו שטרו.

י גמ', ההיא איתתא דיהבה ליה זוזי לההוא גברא למיזבן לה ארעא, אזל זבן לה שלא באחריות. כתב הר"י מיגש, דאיירי בגוונא דהלוקח קיבל עליו בפירוש שהמכירה תהיה שלא באחריות, שהרי בסתמא אמרינן דאחריות טעות סופר. **ובכוס הישועות** כתב, דאיתו להאי מעשה למילף דאחריות טעות סופר, והטענה עליו היתה משום דזבן בפירוש בלא אחריות.

יא גמ', אמר ליה לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי. הקשה הנימוקי יוסף (עח). מדפי הרי"ף מהא דאיתא **בכתובות** (צט): טעה השליח חוזר אף בפחות מכדי אונאה ואפילו בקרקע, ואמאי לא בטל המכר. ותיריך, דהתם איירי כשידע המוכר שאינו קונה אותו לצורך עצמו אלא לצורך אחר, ולכך אם נתאנה אין יכול למחול אונאת אחרים, אבל הכא איירי שלא הודיע למוכר שקנאו לצורך האשה אלא קנאו סתם, והיה סבור המוכר שקנאו לצורך עצמו, ולכך

דף קע ע"א

טו) גמ', רבן שמעון בן גמליאל סבר אין אותיות נקנות במסירה, ורבי סבר אותיות נקנות במסירה. פירש הרשב"ם לעיל (קסט.) ד"ה רבי, דאיירי בשטר מכירה לשמעון שנמסר ליד לוי, ונחלקו אי הוי קנין או דבעינן קנין חזקה נוסף. אבל הרשב"א פירש בשם הר"ח, דאיירי בשטר מכר, והמוכר מערער דלא כתב השטר אלא על תנאי, ואין לקונה ראייה לבטל דבריו, דהמוכר נאמן, משום שאין אותיות נקנות במסירה לבד, ולפיכך נידון בחזקה. והקשה עליו, דלדבריו דאיירי לענין חזקת שנים, הא לא בעינן לה אלא למי שלא נזהר בשטרו, והכא הא שטרו בידו. ועוד, דשטר מכר כולי עלמא מודו דקנה במסירה לבד. ועוד, דלא פליגי אי אותיות נקנות במסירה, אלא בקיום התנאים. ולכך פירש, דאיירי בשטר ביד המוכר, ואומר דחזר ולקחה מן הלוקח, ובא לידון בשטר ובחזקה, וקאמר רבי דקנה בשטר, ואף אין צריך להביא ראייה על המסירה, דלנפילה לא חיישינן, וגם לא נימא דמסר לו לפקדון, אין אדם עשוי להפקיד אצל מוכר, ולרשב"ג לא קנה בשטר לבד ולכך בעי נמי חזקה. וכן פירש הרמב"ן אמנם כתב, דהחזקה היינו חזקת ג' שנים, וטעין דיש לו חזקה ג' שנים וקנאו בכך וכך, ונאמן.

טז) רשב"ם ד"ה ורבן שמעון בן גמליאל, אומר בחזקה הוא קונה אי א"ל לך חזק וקני וכו'. אמנם הר"ן כתב, דהיינו חזקת ג' שנים לראיה, והקשה מתוספתא דבבא בתרא (פ"ג), האוכל שדה מחמת אונו ונמצאת אונו פסולה, אף חזקתו בטילה. והביא מירושלמי בשבועות, דדוקא כשטען דכל קנינו אינו אלא מחמת השטר, אבל אם טען מתחילה שיש לו שטר וגם עשה קניין, אף כשבטל השטר מהני חזקת ג' שנים מחמת קנין חזקה שעשה, ולפי זה רבן שמעון בן גמליאל איירי בחזקת ג' שנים, ומשום דהיה נמי קנין חזקה. וכן כתב הרמב"ן. (ועיין באות הקודמת).

יז) גמ', מודה היה ר' אלעזר במזויף מתוכו. כתבו התוס' בגיטין (י'): ד"ה חספא, דהיינו משום דילמא אתי למיסמך עליהו בלא עדי מסירה, והתוס' שם (דף ד.). ד"ה מודה כתבו, דטעמא משום דילמא אתי למיסמך להוציא ממון על פיהם, ואף שהדבר אמת, אין לעשות כן אלא בעדות כשר.

יח) גמ', אלא הכא בלברר קמיפלגי. וכתב רשב"ם ד"ה כשמעתך, דצריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו, ומיהו אי אתו וכו', והיינו דצריך להביא העדים, ואם כפרו הלכה כרבא דמילתא דלא רמיא וכו' ונאמן, וכן כתב הרא"ש (סימן כז). אמנם התוס' לקמן (עמוד ב') ד"ה אלא לברר הביאו דשיטת ר"ת להיפך, דאם אמרו לא ראינו חייב, ואם לא ימצאם פטור. וכתב הרשב"א בשם ר"ח, דאם אמרו אין אנו יודעים לא הפסיד ונשבע ונפטר. עוד כתב, דהוא הדין אם הלכו למדינת הים או מתו. ומסקנת תוס' בדעת ר"ת דאינו אלא לצאת ידי שמים, ובין לא הביא בין הכחישוהו, פטור. והרמב"ם (פ"ו מטוען ונטען ה"ה) כתב, אומרים ללווה הביאם והפטר, לא באו או שמתו או שהלכו למדינת הים, ישבע היסת שפרעו, שאין אנו מצריכין אותו להביאן אלא לברר דבריו ו"להיפטר אף משבועה". ולדבריו דין לברר היינו לפוטרו משבועה, ואם לא בירר מכל טעם שהוא חייב שבועה ואינו מתחייב.

יט) גמ', שם. כתב הגהות אשרי (סימן כז) בשם ר"ח, דדין דצריך לברר אינו נוהג אלא בטוען פרעתין בפני פלוני ופלוני בלבד, ולא גמר מיניה לדינים אחרים.

כיון שפירש לו שלא באחריות לא בטל המכר. אבל האור זרוע (הובא בקובץ שיטות קמאי) כתב בשם הריב"ם, דיתכן, דאף כשקנאו עבורה לא בטל מקח, דהתם בכתובות איירי בשלחו בעל הבית למכור, וכיון דטעה אינו שלוחו למכור, והרי זה כמוכר דבר שאינו שלו, ולכך לא הוי מכירה, אבל הכא הרי הוא שלוחה לקנות, ובקניה אדם קונה דבר שאינו שלו, ואם אינו שליח דאשה קנה על כל פנים לעצמו.

יב) גמ', אלא אמר רבה באותיות נקנות במסירה קמיפלגי. כתב הר"י מייגאש, וכן הביא השיטה מקובצת בשם הרא"ם, דלא פליגי אלא בשטר קנין שעל ידו קנה הלוקח את השדה, ואהא חיישינן שמא החזירו לו, ולרבן שמעון בן גמליאל קנה המוכר. אבל היכא שהקנין נעשה בחזקה או בשאר קניינים, ואין השטר אלא ראייה, אם החזירו למוכר לא קנה, שהרי לא קנה מעיקרא בגוף השטר שיחזור בכך לבעליו. וכן צריך לחלק לרבנן בגוונא דכתיבה ומסירה, דמודו דקני. ודקדק לשון "והחזיר את השטר", ששייך דווקא בשטר קנין שהמוכר נתן לו, ולא בשטר ראייה שלא נתן לו המוכר שיהא שייך בו חזרה. והתוספות רי"ד רצה להשוות להאי דינא למוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול, ואפילו יורש מחול, משום דסבר דהטעם שמועילה מחילה משום שאין יכול להקנות לו גוף המנה על ידי מסירת השטר, ולא הועילה מסירת השטר אלא שלא יוכל לומר לאו בעל דברים דידי את, וכמו כן שטר מתנה או מכר שיש בו קנין, אינו יכול להקנות לו גוף השדה במסירת השטר, ואף שכתב לו "קני לך האי שטרא וכל שיעבודא דאית ביה", ודוקא שדה שקנה בגוף השטר נקנה בהחזרת השטר. אבל דחה, דטעמא דגבי שטר חוב יכול לחזור ולמחלו, היינו משום שהמנה אינו בעין, ומלוא להוצאה ניתנה, אבל הקנין קנין גמור הוא, שאם רוצה המוכר לחזור בו אינו יכול, ואם חזר ומחלו לדעת מי שדן דינא דגרמי יגבו ממנו את החוב, אבל שדה שהיא בעין הקנין הגמור הוא במסירת השטר. והתומים (סו, כח) הוכיח נמי מתוס' לעיל (קסח:): ד"ה אבל שלא כדברי הר"י מייגאש, מדכתבו דאיכא הכא לדינא דכותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו. והאי דינא היינו דוקא כשהקנין היה על ידי דבר אחר ולא בשטר עצמו. וכן הוכיח בבאיור הגר"א (שם סקניו). ועיין עוד בהרא"ש (סימן כג).

יג) תוס' ד"ה ורבן שמעון, בסוה"ד, ודוחק הוא. המהרש"ל הוסיף על דברי תוס', ודוחק דהא אף אלו קאמר שמשמע דבשאר שטרות נמי סבירא ליה הכי, אבל המהרש"א כתב, דבתוס' ישנים לא גרס לה. ולא קשיא, דאף אלו מני התם בגמ' גיטין (יא.). אף אלו אינן כשרים אלא במקום שישראל חותמין ולתוס' ישנים, הא דאמר תוס' וצריך לומר דאיירי לרבנן, היינו המשך תירוצו לחלק בין שיטין לשטרות, אלא דרבי עקיבא התם סבר דבכל השטרות עובדי כוכבים כשרים, ורבן שמעון בן גמליאל איירי אדרבנן דעובדי כוכבים פסולים חוץ מגיטי נשים, ועלה קאמר דאף אלו כשרים דווקא במקום שאין חותמי ישראל.

יד) רשב"ם ד"ה רבי, בתוה"ד, וקניתי השדה במסירת השטר וגם החזקתי בשדה שלש שנים. ורשב"ם לקמן (קע.) בד"ה רבן שמעון פירש, והלכך צריך עדי החזקה, דכיון דאמר ליה אידך לך חזק וקני וכו', דהיינו קנין חזקה. והקשה הרש"ש, דגם ברבי היה לו לפרש דחזקה היינו קנין חזקה, ולא חזקת ג' שנים.

ידי שמים, אי נמי אם יבואו ויעידו שידעו שלא פרע שחייב לשלם.

כה) גמ', אי שמיעא ליה לרב הא [ברייתא] דתניא עדים מקרעין וכו', הוה הדר ביה. פירש **בכוס הישועות**, דרב נחמן אמר לרב הונא כמסתפק ושואל, האם רב הבין בדעת רבי יהודה שכותבין לו שטר מומן שני, ואיהו אתי לחלוק ולפסוק שכותבים מומן ראשון, ומה שהזכיר שהבית דין כותבין לאו דוקא, דבין העדים ובין הבית דין כותבים מומן ראשון, ולהאי גיסא אי היה שומע הברייתא שגם רבי יהודה הודה שגובה מומן ראשון, היה רב חוזר בו ממה שאמר אין הלכה כרבי יהודה. **נוכן משמע ביד רמה** אות קא ד"ה א"ל ר"נ]. או שרב נמי הבין ברבי יהודה שגובה מומן ראשון, אלא שלרבי יהודה אפילו בעדים גובה, ואתי רב לומר שדוקא אם בית דין כותבים גובה מומן ראשון, ולהאי גיסא לא היה חוזר בו גם אם היה שומע את הברייתא. והשיבו רב הונא שרב ידע הברייתא, וחולק עליה כיון שיש לחלק בין כתיבת עדים לכתיבת בית דין.

כו) רשב"ם ד"ה כן יפה לו, למלוה. כתב התוס' **יום טוב בשם התוס' בכתובות** (טז:): **ד"ה כותבין שובר**, דלאו דוקא לווה ומלוה, אלא הוא הדין כל חוב כגון כתובה ושטרי מקח.

כז) בא"ד, למלוה שיהא הלוח בדאגת שימור שוברו. ביאר הרש"ש, דכוונתו דהמלוה לא יצטרך כל כך לדאוג על שמירת שטר חובו, דאם יאבד יכתוב ללוה שוברו. **והנמוקי יוסף** (עט. מדפי הרי"ף) כתב עוד, דאם יחליפנו בשטר אחר כפי הסכום הנשאר, לא יחזיק לפרוע אלא זוזא זוזא, והרי המלוה הלוח לו בבת אחת. **והרמב"ן פירש**, וכן יפה לו ללוה, שלא ירע כוחו של מלוה להחליף שטרו לזמן שני, שאם היה עושה כן, לא היה מלוה רוצה לקבל ממנו פרעון לחצאין, שלא יפסיד שיעבודו מומן ראשון, ותקנה גדולה היא ללוה לקבל ממנו לחצאין, ועוד יפה לו, שלא תנעול דלת בפני לוין.

כח) רשב"ם ד"ה וכותבין, בסוה"ד, ורב תנא הוא ופליג. **הקובץ שיעורים** (תרלג), הביא **תוס' בכתובות (ח.) ד"ה רב תנא** שכתבו, דר' יוחנן סבר דרב אינו תנא ופליג עליה, ולפי זה הקשה היאך הלכה הכא כרב נגד מתניתין. ותירץ בשם **רבינו חיים הלוי סאלאוויציק**, דלעולם אף אמורא יכול לחלוק על תנא, והא דמותבין לאמוראי מתנאי, משום דאי הוי ידע דברי התנא לא היה חולק עליו, אבל במקום שחולק להדיא אפשר שהלכה כמותו, ובוה פירש מה שאמרו האמוראים "זו אינה משנה", דפליגי והלכה כמותם. וכן הביא דכתב **רב שרירא גאון באיגרתו**, דמצינו אמוראי שדחו מתניתין מסברא, והלכה כמותם. עוד הביא שחידש **הרמב"ן לעיל** (דף קלא.) דהא דמותבין תיובתא מתנא לאמורא היינו דוקא אם דברי התנא נשנו במשנה או בברייתא, אבל אם נאמרו בלשון מימרא, אפשר לחלוק עליו.

כט) תוס' ד"ה אין, בתוה"ד, ועוד יש לומר דרב נחמן וכו'. כתב **המהרש"א** דלתירוץ א' דתוס', בעדים מודה רב לסלקא דעתך דרב נחמן, דבזמן שני מיהא מהני, והא דפליגי היינו דבבית דין אף מומן ראשון מהניא. אבל לתירוץ בתרא, דאף רב יהודה סבר דעדים מומן שני מהניא, ובית דין מומן ראשון, על כרחך פליגי רב דבעדים אפילו מומן שני לא מהני. ואל תתמה לומר דלרב אפילו מומן שני לא מהני, דכן הוא **בהגהות אשרי** (סימן כח) בלשון אחר בדברי ר"י, דעדים אפילו מומן שני אין כותבין בלא ציווי הלוח, דכיון שעשו שליחותן אין חוזרין ועושין וכדמצינו גבי גט.

כ) גמ', אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא, אמר פרעתין בפני פלוני ופלוני. הקשה בהגהות **היעב"ץ**, היאך אירע כן שאמורא לא ידעו אם פרע לו חובו או לא. וכתב, דאיירי במלוה על פה, ורב יצחק בר יוסף היה טרוד בלימודו.

כא) גמ', אמר ליה אנא בהיא כשמעתא דמר סבירא לי. כתב **הרשב"א**, שרבי יצחק נפחא פליג ארבי, שהרי רבי אמר דבריו דוקא בגוונא דשטר וחוקה, דכיון שהחוקה מועילה מכח השטר, סבר שדין החוקה תלוי בשטר, וכל שלא בירר את אמיתות השטר אין החוקה מועילה לו. אבל אם אמר שפרע מלוה על פה, אף שאמר שפרע בפני עדים נאמן גם אם לא יבואו עדים להעיד כדבריו, והיינו משום שהוא נאמן שפרע אף ללא דברי העדים, ובהא מודה רבי שאינו צריך לברר. ורבי יצחק נפחא לא חילק, וסבר דלרבי אף גבי מלוה אי טעין הלוח שיש לו עדים שמעידים שפרע, צריך לברר.

כב) גמ', אמר ליה והא אמר רב גידל אמר רב הלכה כדברי רבן שמעון בן גמליאל. כן הקשה ר' אבא לר' יצחק, וביאר **המהרש"ל**, דאף דר' יצחק פסק לו ממימרא דידיה גופיה, **אמר ר' אבא** אמר רב אדא בר אהבה אמר רב וכו', מה שהקשה לו מרב גידל, היינו משום דר' אבא סבר כרבן שמעון בן גמליאל דאין צריך לברר, דאם לא בירר לא הפסיד. ולכך הקשה לו דגם אם לא יברר לא יפסיד, ומאי דקאמר צריך שיבואו היינו אם רוצה ליפטר משבועה. **והמהרש"א** כתב, דדברי המהרש"ל דחוקים, ולכך ביאר, דמאי דאמר בשם רב היינו דרביה רב אדא בר אהבה, והוא סבר כרב גידל.

דף קע ע"ב

כג) תוס' ד"ה אלא לברר, בתוה"ד, ובשבועות וכו', תימה דאמר הכא צריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו וי"ל וכו'. **והרמב"ן תירץ**, דרבא איירי בגוונא דאתו עדים אחרים ואמרו דפרע, ורק עדים אלו אמרו לא היו דברים מעולם, דכיון שפרעו בפני עדים, שהרי הם לפניך, בידוע דאינו זכור בפני מי פרעו, דאין אדם זוכר זאת, אבל כשלא באו עדים הוחזק כפרן. **והבעל המאור** (עט. מדפי הרי"ף) הביא בשם יש מתרצים, דסוגיא דהתם באמר ולא פרעתין בפני פלוני ופלוני בלשון ספק, כאדם שאינו זכור היטב מי היו העדים, או אם פרעו בפני עדים, אבל הכא בלשון ודאי קאמר, ולכך הוחזק כפרן. ודחה דבריהם, דגם לשון ולא מי פרעתין הוי לשון ודאי. ולכך תירץ, דהתם לא איירי באמר להם אתם עידי, אלא אמר פרעתין בפני פלוני ופלוני דהם ראו זאת, ולכך שייך דאינן זכורין בוה, דהוי מילתא דלא רמיא עליה דאיניש, מה שאין כן הכא דאמר להו מעיקרא הווי עלי סהדי, דרמיא עליה למידכר, הלכך אם אינם זוכרים נתחייב הלוח. **והרשב"א** הקשה על דבריו, דאי בהא תליא מילתא, לא הוי שבקי בעלי הגמ' הכא והתם מלגלויה. והביא תירוץ **הראב"ד**, דהתם נמי חייב, ורבא דקאמר לא הוחזק כפרן, היינו רק לענין דאם חזר ואמר לאחר מכן פרעתי נאמן, ולאפוקי מרב ששת דאמר דהוחזק כפרן.

כד) בא"ד, שם, וכדפירוש ר"ת וכו', ומ"מ אם לא משכח להו או אומרים לא היו דברים מעולם, יש לומר דאינו מפסיד. ביאר **המהרש"א**, דר"ת לא פירש כן לעיל אלא לענין דלא משכח להו, אבל אי משכח להו ויאמרו להד"ם מחייב, אבל התוס' הכא כדי ליישב דברי רבא אליבא דרבי כתבו כדפירש ר"ת לענין דלא משכח להו הכא נמי איכא למימר אי אתו ואמרו להד"ם לא מחייב, ולא אמר דצריך לברר אלא אי משכח להו צריך להביאם כדי לצאת

דף קעא ע"א

א) גמ', אלו עדים שעשו שליחותן חוזרין ועושין שליחותן. כתב הרמב"ן, דאף באומר הלווה לכתוב, לאו כל הימנו לשעבד נכסים למפרע, גם מפני שטר ראשון, דכיון שאתה מחליפו נמחל שיעבודו וכמי שאינו. אבל התוס' ד"ה אלא עדים, ותוס' לעיל (קע:): ד"ה אין הלכה כתבו, דהווי גזירה משום מוקדם.

ב) רשב"ם ד"ה אלא עדים שעשו, בסוה"ד, מי נתן להם כח זה. והרמב"ן כתב, משום דהווי מפיהם ולא מפי כתבם, דכל שטר שכתבוהו מעצמן ולא בשליחות בעל דבר, מפי כתבם הוא.

ג) גמ', רב יוסף אמר בשטר מתנה. כתב בשיטה מקובצת בשם הראב"ד, דהווי מצוי למימר דמומן שני קאמר, אלא כיון דאמר כותבין עשרה שטרות על שדה אחת, משמע דכולהו עשרה שטרות חד גוונא הוא מדלא מפליג בהו, ומשמע נמי כותבים מדעת עצמם. ועיין לעיל (קע: אות טו) דהראשונים פליגי אם יכולים מומן שני.

ד) גמ', כדי שיכוף לפורעו. כתב הרמב"ן, שמתחילה כשהיה החוב גדול, והיה עליו קול של חוב גדול היה חנוק לפורעו דזילי נכסיה, אבל השתא כשהחוב קטן אינו מרגיש בו ולא יפרענו לעולם, ונמצאת מריע כוחו של מלוה. וכן פירש בירושלמי (פ"י ה"ז), אינו דומה אימתו של שטר גדול לאימתו של שטר קטן. אבל הרשב"ם ד"ה כדי שיכוף פירש, דהיינו משום שירא פן יאבד שטרו.

ה) גמ', ת"ר שטר שזמנו כתוב בשבת או בעשירי בתשרי. כתב הריטב"א, דעל כרחק לא נחתם אז, דהיאך היו חותמין בשבת או ביום הכיפורים, דלא מיבעיא דלא מחזקינן סהדי ברשעי שחתמו במזיד, אלא אפילו בשוגג לא דיינינן להו, אלא אמרינן שלא נכתב בזמנו אלא הקדימוהו או אחרוהו, ובמוקדם לא תלינן דאורועי סהדי, אלא תלינן במאוחר שהוא כשר. והקשה, דאדרבה יד בעל השטר על התחתונה וניחוש שהוא מוקדם. ותיירץ, דכי אמרינן יד בעל השטר על התחתונה בגוונא דהלשון הכתוב בשטר שיש לו שתי משמעויות אחד לזכות ואחד לחובה, אבל לפסול את השטר ולומר שעשאוהו עדים שלא כדין לא, דחזקה דעדים עושין דבריהם כהוגן. אבל הר"ן תירץ, דאמרינן יד בעל השטר על התחתונה אף לפסול השטר, אבל רק באופן שמותר לעדים לעשות, אבל אסור לעדים להקדים ולכך לא אמרינן.

ו) תוס' ד"ה שאם, בתוה"ד, ותימה נימא וכו'. ביארו התומים (מג, טז). והגרע"א בספר כתב וחותרם (ד) הקושיא, דהכא בלאו הכי ליכא חשש של תקלה שיגבו שלא כדין אפילו אם הוא מוקדם, כיון דמוכח מתוך השטר שלא נכתב בזמנו, דיש ספק אם הוקדם או נתאחר, ויאמרו לו הבא ראיה שאינו מוקדם ותגבה. אלא שאנו רוצים לפסול השטר משום שהעדים החתומים בו פסולים, מאחר שחתמו על שקר, והקדימו הזמן ליפות כוחו של מלוה, אבל מה שאיחרו הזמן בציווי המלוה אינו עדות שקר, כיון שבכלל מאתים מנה, והמלוה יכול למחול על הגביה שמומן ההלוואה עד זמן הכתיבה. ועל זה הקשו, הרי גם אם הקדימו אינו הכרח לומר שחתמו בשקר, כי יש לתלות בטעות בקביעות החדוש.

ז) בסוה"ד, ואומר ר"י דמיירי אחר רובו של חודש. והריטב"א תירץ בשם תוס', דדוקא כשאין העדים מכוונים אמרינן דטעו כדי להכשירן, אבל

כשמכוונים עדותן ביום אחד, אין אומרים כן.

ח) גמ', שטר מאוחר הוא. בקובץ שיעורים (אות תרלד) הביא דכתב הר"ן בכתובות (יב: מדפי הרי"ף) בשם בעל המאור, דאעדות בשטר ליכא דין הזמה דאין לך בו אלא חידושו בעדות בעל פה. והש"ך (סימן לח סק"ב) הקשה, אם כן מה מקשה הגמ' בסנהדרין (לב). היאך יוכשר שטר מאוחר הא ליכא דרישה וחקירה. הרי מה דבעינן דרישה וחקירה, היינו כדי שיהא אפשר להזים העדות, ולהבעל המאור גבי שטר לא בעינן יכול להזימה. ותיירץ הקובץ שיעורים, דהא דבעינן דרישה וחקירה ילפינן מקראי דבעינן ז' חקירות, ואינו מטעם דבעינן עדות שאתה יכול להזימה אלא דמה דבעינן ראוי להזמה בכל ז' החקירות היינו כמו כל דיני עדות, וכיון דבשטר אפשר לתלות שאיחרוהו, הוי כמו שאין כתוב בו זמן, ושוב על דבר שאינו מעיקר הדין אינו צריך שיהא ראוי להזמה. ועיין עוד מה שהאר"ך שם.

ט) רשב"ם ד"ה שטר מאוחר, בסוה"ד, קיום שטרות דרבנן וכו', ש"מ שהבא לפסול השטר עליו הראיה. כתב הקובץ שיעורים (תרלה), דמבואר מהאי לישנא דהא דמדאורייתא אין השטר צריך קיום אינו דוקא לענין טענת מזויף גרידא דלא חציף איניש לזיופי, אלא כללא הוא שהבא לפסול שטר עליו הראיה, שכך הוא דין שטר, שלא נחוש עליו שום תשש פסול בלא ראיה.

דף קעא ע"ב

י) רשב"ם ד"ה ומסתברא, היכא דאירכס שטרא. מבואר דהיכא שהשטר בידו אין חייב לפרוע אלא אם יחזיר לו השטר. וכן פסק הרמב"ם (פכ"ג ממלוה ה"ט"ז), הבא לפרוע חובו, ואמר המלוה אבד לי השטר, הרי זה יכתוב לו שובר ויפרע לו כל חובו. אמנם תוס' בבבא מציעא (יז:): ד"ה לא כתבו, דלר' יוחנן דסבר כותבין שובר, נפרעת בעדי גירושין בלבד אף כשמודה שהכתובה בידה, ולפי זה, הוא הדין הכא כותבין שובר אף שלא אבד השטר. ועיין לעיל קסט. אות ח מה שכתבנו מדברי הגרע"א, דמדמדמינן הלוואה למקח וממכר גבי כתיבת שובר, מוכח דאף כשהשטר בידו כותבין שובר וכשיטת התוס'.

יא) גמ', אמר ליה רבא אין, עבד לוזה לאיש מלווה. כתב הרמב"ן במלחמות ה' בבא מציעא (י. מדפי הרי"ף), דיש אומרים דכיון דהטעם שכותבין שובר משום "עבד לוזה לאיש מלוה", אם כן דוקא בהלוואה כותבין ולא בכתובה אשה, ודחה שם דבריהם. והרשב"א בכתובות (טז:): כתב, דהא דאמרינן הכא עבד לוזה, אינו עיקר טעמו, ועיקר טעמו משום ד"לא יאכל הלה וחדיו", דחשש אבידת שובר אינו ברי. ועוד, דצריך שידע שנאבד ממנו ויתבענו, ומילתא רחיקא היא, אבל אי לא כתבין נמצא זה מפסיד מעכשיו בבירור. עוד כתב, דיש לומר דלא פלוג, דכיון דהיה להם לתקן בשאר שטרות משום "עבד לוזה", תיקנו אף במקום דליכא להאי טעמא משום "לא פלוג".

יב) גמ', אבל שטרי מקח וממכר אפילו מאוחרין פסולינן. כתב היד רמה, שאם כתוב בתוך השטר שלא נכתב בזמנו אלא אחרוהו וכתבוהו, וכן אם נכתב בשבת ובעשרה בתשרי דמוכח שהוא מאוחר כשר, דליכא חשש תקלה. עוד כתב, שאם עשה המכר בניסן והחזיק הלוקח בקרקע, ואחר זמן בתשרי בא לכתוב השטר וכתב זמן שעומד בו ולא זמן המכר, היינו מאוחר שכשר בין בהלוואה ובין במקח, דליכא תקלה.

יג) גמ', והא לא כתבין הכי. כתב הרשב"א, דמהאי לישנא משמע דמאחרין

להקדמה, דמשעת הקנין יצא הקול ונשתעבדו הנכסים. והרא"ש (סי' לא) כתב על הראיה משטר שנכתב ביום ונחתם לילה, דאיירי דווקא כשלא הקנו ביום, אבל הקנו ביום אפילו נחתם אחר כמה ימים כשר.

ד) גמ', מ"ט אמרינן האי מיפרע פרעיה. כתב הרמב"ן, דלפי זה בידעינן דלא פרע כתבינן, אבל צריך להודיעו ללוה, דאי לא, נפיק מינה האי חורבא עצמה לכשיפרענו. וכן כתב הרש"ש (אתוס' ד"ה עבירו וכבר הקדימו הרמב"ן).

ה) מתני', והניח להן אביהן וכו'. כתב בעליות דרבינו יונה (לעיל יג: ד"ה עלה בידנינו), דהיינו דוקא לענין ירושה, אבל לקוחות שקנו בשותפות, אין יכולים לומר גוד או איגוד, שהרי על דעת כן קנו, כדי שיהיו בשותפות, ולא יחלקו. ואפילו קנו בשותפות ומתו השותפים אין היורשים יכולים לומר גוד או איגוד מהאי טעמא. והרא"ש (א), נא בשם הרב יוסף הלוי. [ועיין בפרישה (קעא, לג) שביאר את דבריו] כתב, דאמנם בלקוחות כיון שקנו על דעת להשתמש ביחד אין אומרים גוד או איגוד, אבל אם היה להם בית דירה ונפל או נשרף או שהוצרך אחד מהם למוכרו מחמת דוחקו, יכול לומר לו גוד או איגוד.

ו) מתני', עשאן לעצמו הרי העשיר אומר לעני קח לך עבדים. כתב הרשב"א, דאם אין לו עבדים יאכל הלה וחדו, ואין העני יכול לומר לעשיר שיחלוק עימו בימים, והוא ישכיר ביומו לאחרים. וכן הביא להדיא בתוספתא. ולפי זה ביאר אמאי שנאודה הכא אחר דינא דכותבין שובר, דהתם נמי אמרינן "נמצא זה צריך לשמור שובר מן העכברים. ואי לא יאכל הלה וחדו". אמנם הבעל המאור (עט: מדפי הרי"ף) כתב, דיכול עני לומר לעשיר תא נפלוג ביומי. ולא אתי לאפוקי אלא דלא מצי עני למימר הב לי אגרא דיומי דילי, או גוד בלא איגוד. והרמב"ן הקשה עליו, אם כן מהו דעשיר אומר לעני קח לך עבדים דמשמע דמפסיד, ומאי הפסד איכא, הא יכול להשכיר לימים ואין צריך ליקח עבדים. והב"ח (קעא, יב) כתב, דודאי כל אחד יכול לעשות בחלקו כמו שרוצה, וממילא יכול העני להשכיר או למכור חלקו, ואין העשיר יכול לעכב בעדו, ומה שאמר לו העשיר קח עבדים וכו' היינו כשלא מוצא למכור או להשכיר. אלא שאף העני אין יכול לכופו את העשיר לחלוק עמו לימים, דמדוע יפסיד יום כשרצונו להשתמש כל יום.

ז) מתני', קח לך עבדים וירחצו במרחץ וכו'. פירש רשב"ם ד"ה קח לך עבדים, שבאותה חזקה שהניחו אביו יהיה לעולם, ולא יוכל העני להרבות ולהביא בני אדם במרחץ שישלמו לו שכירות, אלא מבני ביתו. ורש"י (לעיל יג: ד"ה קח לך פירש, שהעבדים נצרכים כדי לחמם ולהסיק העצים מתחת האמבטי שבמרחץ, והעשיר יש לו עבדים ויכול לרחוץ, מה שאין כן העני. וכתב החזון יחזקאל, דבתוספתא (יא, ז) מוכח כרשב"ם. דשנינו התם, לא יאמר עני לעשיר הריני לוקח כנגדך [כך צריך לגרוס, והכוונה כנגד כל עבדיו ושפחותיו של העשיר שרוצים יביא העני אנשים מן השוק לרחוץ וישתכר בזה] מן השוק ומרחץ, אלא אומר לו אם יש לך בא והרחץ, והוצאה לאמצע.

ח) רשב"ם ד"ה ולא אחר, בתוה"ד, אא"כ יש עדים שמעידין זה לווה מזה, אבל מן השטר אי יכולין להביא ראיה. כתב היד רמה לקמן (קעג. אות קיח) דהיינו עדי חתימה דווקא. וכן כתב הרמב"ם (פכ"ד ממלוה ה"ח), אלא אם כן באו עדי השטר בעצמן ואמרו זה הוא שהעדנו עליו. וכתב המגיד משנה, דיש

לכתחילה זמנו של שטר. אבל קושטא דמילתא דאינו לכתחילה, משום דמיחזי כשיקרא, אלא דלא מיפסל שטרא בהכי. עוד כתב, דאף אי נימא שמותר לאחר זמן כתיבתו בגוונא שכתב בו יום שנכתב בו, לכתוב בניסן זמן של תשרי הבא לכתחילה אסור, משום דמיחזי כשיקרא. והריטב"א (ד"ה והאידינא לא עבדינן) כתב, שאפילו בשטרי אקנייתא שנתאחרת כתיבתם וידע יום הקנין, יש להם לכותבו מזמן הקנין, כיון שלא נתן להם רשות לכותבו מזמן החתימה, ולומר כתבנו וחתמנו ביום פלוני, ואף שאין כאן שקר, מכל מקום כיון שיש בו ריעותא למלוה אין לעשות כן אלא מדעתו. אמנם כתב, דאף בגוונא שעושים זמן מאוחר בלא שום שקר, כגון שכתבוהו והניחו מקום הזמן חלק וחתמוהו, שלא חתמו על שקר, ואחר כך כתבוהו לזמן מאוחר, לא נתיר לעשות כן אלא מדעתו של מלוה. ועיין עוד תוס' סנהדרין (לכ. ד"ה חיישינן בזה. והרמ"א (חושן משפט מג, יג) כתב, שלכתחילה אין לכתוב שטר מאוחר.

יד) גמ', כתובו סתמא דכל אימת דנפיק מרע ליה לשטרא. הקשה הרשב"א, אכתי ניחוש שיביא עדים שהשובר נכתב מקמי זמן כתיבת השטר, ושוב יגבה בשטר כיון שזמנו אחר השובר. ותירץ, דאפילו יביא עדים, הכל יודעים דכל היכא דאיכתיב שובר משום חששא דשטר מאוחר הוא, וכל דמוציא שובר באותו סך שהלווהו מרע ליה לשטרא. וכן כתב המשנה למלך (פכ"ג ממלוה ה"טז) בשם שו"ת הרשב"א. ובשער המשפט (סנ"ד סק"ג) הוכיח משו"ת הרי"ן דפליג, דכשבאו עדים שנכתב השובר קודם זמן כתיבת השטר, המלוה גובה את שטרו, ולדבריו בעי לתירוץ הרמב"ן דיש לומר דלא שכיח ולא חיישינן לכך.

טו) גמ', שם. כתב הרמב"ן, דבשטרי מקח וממכר לא שייך האי תקנתא דלכתבו שובר סתמא היכא דאיתרמו ליה זוזי ביני וביני וזמן מיניה, דהא איכא אחריות נכסים אחבריה, ואי מטרפא מיניה בעי טריף בה, ואף בכהאי גוונא דזבנה שלא באחריות, דילמא זבין לה אי שיעבדא לאיש אחר, ואי כתוב סתם ידו על התחונה, ולכך על כרחך בעי זמן מפורש, ולכך פסלו המאוחרין.

דף קעב ע"א

א) גמ', כי קיימיתו בשילי וכו'. כתב הרשב"א, דדווקא כשכותבים מקום הכתיבה כותבים שילי, והיינו אמר לנו פלוני או קנינו בהיני. וכך גבי שטרי אקנייתא, כשכותבין יום שקנו בו, הרי היום נכתב על הקנין "קנינו מפלוני ביום פלוני וכתבנו ונתנו", וכשכותבים יום שעומדים היום נכתב על הכתיבה, "קנינו מפלוני וכתבנו ונתנו ביום פלוני", ואי לאו מיחזי כשיקרא.

ב) גמ', דלא ליתחזי כשיקרא. כתב הרמב"ן, דלא כל השקרים דומים זה לזה, דאף דאמרו בגיטין (כו:): "למיחזי כשיקרא לא חיישינן", הכא לא כתבינן משם שיקרא. והתוס' בכתובות (כא: ד"ה האמר תירצו, דלכתחילה חיישינן למיחזי כשיקרא ובידיעבד כשר.

ג) רשב"ם ד"ה להנך דכתבי אקניאתא, בתוה"ד, דעדים החתומין על השטר אינהו מפיך לקלא וכו', פסק, אפס ר"ח פירש וכו'. אמנם הרשב"א, והרמב"ן כתבו כר"ח. וכתב הרמב"ן, דדבר זה מוסכם וידוע בדברי הגאונים ורבני ספרד, דכל שטר שיש בו קנין, אם כותבים יום הקנין אין חוששין בכך

המשפחה דנו הפוסקים איך יכתוב האם יכתוב יוסף בן שמעון המכונה סופר, או דמתקרי סופר. ובשו"ת פרח שושן (אבן העזר כלל א, ט ד"ה מיהו כתב) כתב, אם הכינוי בלשון הקדש ראוי לכתוב דמתקרי, אמנם אם הוא בלשון לעז יכתוב המכונה.

דף קעב ע"ב

יב) רשב"ם ד"ה דילמא אבא שאול, לא חייש לזמן בגיטין בדיעבד וכדרא"ס"ל וכו'. והקשה הרמב"ן, דלא מצינו שיפלוג ר' אלעזר אינן בו זמן, דכל מה דפליג אמתניתין דג' גיטין, אינו אלא מה שאמר. אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו בפני עדים כשר, אבל לא אינן בו זמן. וכתב השיטה מקובצת בשם רבינו יונה, דלרבי אלעזר דעדי מסירה כרתי. היכא דידעינן מי הם עדי מסירה, כשר אף שאין בו זמן, אבל כשאין יודעים מי הם עדי מסירה ואיכא עדי חתימה בגט דסמכינן עליהו ולא תצטרך להביא גם עדי מסירה, בהאי גוונא כיון שעל פי הגט מותרת לינשא כשאין בו זמן, פסול משום תקנת הזמן דגיטין.

יג) גמ', ממך ואפילו מריש גלותא. וביאר הרשב"ם ד"ה אמר רב הונא שמא ריש גלותא או אדם אחר הלווהו ונפל ממנו ומצאתו. והקשה הרמב"ן, אם כן מה ענין משנת אבא שאול לכאן, לעולם מההוא יומא דנפיק ביה משמע, והכא נמי מההוא גברא משמע, אלא דאיכא למיחש לפילה, אבל גבי גט ליכא למיחש למידי כיון דאמר היום גרשתיה, ומהאי יומא משמע. ולכך פירש כתוס' ד"ה מינך, דהספק האם ממך משמע אפילו מריש גלותא, וכיון דלא פירש לא שעבד עצמו לשום אדם בעולם, ושטרא כמאן דליתיה דמי. ועלה מיייתי ראייה מגרשתיה היום דכשר, אלמא מההוא יומא דנפיק ביה משמע, ולא אמרינן כולהו יומי משמע ולא כרות גיטא. והוסיף לבאר, דהכי נמי הכא "ממך" משמע מההוא גברא דנפיק מתותי ידא, והוי כאומר ושעבדנא לן לדיך ולכל דאתי מחמתך. ובעליות דרבינו יונה פירש, ואפילו מריש גלותא, דכיון שאין מפורש ממי לווה, חיישינן שמא אין זה כלל שטר הלוואה, אלא נתנו בפיקדון, או ניירא בעלמא, או שהוא משטה בו. וכיון דאין בו שם לא חייש שיתבע ממנו.

יד) גמ', פוק עיין בה דלאורתא בעי לך. פירש בשיטה מקובצת בבא מציעא (יח:), דבעי ליה כדי לנסותך. ובשיטה מקובצת כאן בשם הרא"ש פירש, שכן היה דרכו של רב הונא, שכשהיה בא ספק לפניו, היה מודיעו לתלמידים, כדי שידקדקו בו וישאו ויתנו בדבר.

טו) גמ', אלמא היום ההוא יומא דנפיק ביה משמע. כתב הנימוקי יוסף (פ. מדפי הרי"ף), דהוי כאילו כתוב בגט יום זה שהוא שלישי או רביעי בחודש פלוני, וכן אותו שראינוהו אצלו כאילו כתוב בשטר שמו בפירושו. וכן כתב הריטב"א, דכשכתב היום, חשיב מוכיח מתוכו, וליכא חסרון שאין הגט מוכח מתוכו.

טז) גמ', אבא שאול אומר אם כתוב בו גרשתיה היום כשר. פירש הבית שמואל (קכז, יג), שהגט כשר, ומגורשת בו מאותו יום שהגט מגיע לידי הבית דין. והשלטי גבורים גיטין (פרק ב דף תקס) פירש, שמגורשת מוזמן שיתברר על יד העידי מסירה מתי נמטר הגט. (והקשה הבית שמואל (שם) שלדבריו גם בסוגיין נאמר שאפילו שכתב ממך יהא כשר, משום שנשאל את העידי

מן המפרשים אומרים דאפילו באו עדי השטר והעידו כן אין לזה דין מלוה בשטר, לפי שאין מוכיח מתוכו, אלא דין מלוה על פה, והוכיח מדברי הרמב"ם דבעדי השטר עצמן דין שטר להם, והטעם דכיון דיכלו לשלש השמות לא עשו גמר לשליחותן.

ט) מתני', נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע, שטרות שניהם פרועים. הקשה הר"י מלוניל (שבועות ל: מדפי הרי"ף באמצע ד"ה שני לוויין ומלוה אחד), אמאי לא נימא הכא ששני המלוים יוכלו להיפרע מן הלוה בשבועה, אם ישבע כל אחד מהם שהשטר חוב שלו לא נפרע, מאחר ששטר אחד ודאי לא נפרע. וכדמצינו בשבועות גבי שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו, שחתמו על שתי שטרות של שני מלוים ולווה אחד, דתרווייהו נשבעים ונוטלים, אף שאחד מהשטרות עדין שקרנים ופסולים. ותירץ, שאם יש ללווה שובר, נמצא ששטר אחד מהם פרוע בודאי, ואי אפשר שיטלו שני יוסף בן שמעון להפסיד את הלוה בזמן שיש שובר בידו, מה שאין כן בשני מלוים שהעידו להם ב' כיתי עדים המכחישות, הא אפשר שהמלוה לא ידע מענין הכחשת העדים, וחשבם לעדים כשרים, ואף שהשטר פסול, ההלואה עצמה אמת היא, ואין הלווה נפסד. עוד תירץ, דגבי שובר אין אחד מהם יכול להיפרע כיון שלכל אחד מהם בפני עצמו הוא אומר יש לי שובר על הלוואתך, ובכך דוחה את שניהם, אבל כנגד שתי כיתי עדים אין הוכחה בידו כדי לדחות אחד מהם. ועיין בתפארת יעקב (על התפארת ישראל אות ט).

י) רשב"ם ד"ה ישלשו, אבי אביו ויכתוב יוסף בן שמעון בן יעקב וזה יכתוב יוסף בן שמעון בן נפתלי. בשו"ת חתם סופר (אבן העזר ב, יז) העיר, שאינו יכול לדלג מיד לדור של אבי אביו, ולכתוב יוסף בן יעקב, משום דחשיב כאילו שינה שם אביו לשם שלא הוחזק בו, וזה אי אפשר. אבל את שם עצמו יכול לשנות אחר שיוחזק שלשים יום בעיר בשם אחר. והביא, שכן כתב בשו"ת הרא"ש (טו, ד), דאף יכול אדם הבא למקום להחזיק עצמו בשם חדש באותו המקום, ואם אין ידוע שהיה לו שם אחר, יהא כשר בשם החדש אפילו לא יוסיף "וכל שום אחרון וחניכא". אך לענין דידן בשני יוסף בן שמעון, כתב הרא"ש שלא תועיל עצה זו להכיר ביניהם על ידי שאחד ישנה שמו, דודאי אי אפשר עתה לשנות ולכתוב שם שלא הוחזק בו, והווי שטר פסול. אך אם קודם שעושה השטר יחזיק לעצמו בשם אחר, שפיר והרי כבר אין בעיר שני יוסף בן שמעון.

יא) רשב"ם ד"ה יכתבו סימן, יוסף בן שמעון שהוא גרץ או לבן או גיחור לזה מיוסף בן שמעון שהוא ארוך או שחור. והרמ"א (מט, ז) הוסיף, שיכול לכתוב גם סימנים אחרים, כגון שאם אביו של אחד נפטר ושל השני חי, שיכתוב יוסף בן שמעון שיחיה, ולשני יכתוב יוסף בן שמעון זכר צדיק לברכה. ובשו"ת הרשב"א (ב, שנב) כתב, דהיינו דוקא במקום שהעדים כתבו כן, "אמר לנו יוסף בן שמעון נ"ר, ליתיה מפלוני מנה", אבל אם לא העדים כתבו כן אלא בעל השטר, יש לחוש שאינו כן ויוסף בן שמעון השני הערים לכתוב כן, ואין העדים מעידים על פרט זה שכתוב נ"ר. אבל הבית יוסף (שם) כתב שמה שכתוב נ"ר אינו סימן, דהא אפשר דנ"ר קאי על יוסף ולא על אביו. ועיין עוד בש"ך (שם סק"ד). והערוך (ערך טמן) כתב, שיכתבו סימן משפחה, אלא שהוסיף שיכתבו שהוא גרץ או לבן וכדומה. וכשכותב את שם

ידם נוכל לברר זמן הגט, ולכך הוא פסול.

(יט) גמ', אבל הכא חייש לנפילה. הקשה הריטב"א, לימא אביי, דלעולם מוכיח מתוכו בעינן, דבאינו מוכיח כההיא דאבא שאול כבר אידחיא לה, ואף דרב הונא סבר כר' אלעזר, כדאסהיד התם בריה משמיה, מכל מקום אף לר' אלעזר כל שהוא בעידי חתימה בעינן מוכח מתוכו שיהא מפורש שמו בתוכו, כיון שיש בעיר שם כיוצא בו. ותירץ הר"ם, דאביי מסברא דנפשיה משמע ליה דבשטרי ראייה כגון דא לא בעינן מוכח מתוכו, וכי פסיל הכא רב הונא, ודאי אינו אלא משום דחייש לנפילה דרבים. ורבה משום דסבר דלנפילה לא חיישינן, איצטריך לפרושי שאין הטעם אלא משום דבעינן מוכח מתוכו. וכתב, דאפשר דאודי רבה לאביי דלא בעינן מוכח מתוכו בשטרי ראייה, והכי אמר לאביי, דאי משום טעמא דחשש נפילה מיפסיל לרב הונא, בהא נמי לית הלכתא כוותיה, דלנפילה לא חיישינן, ולית הלכתא כרב הונא דהא רבה פליג עליה.

(כ) גמ', שם. הקשה הרשב"א, אמאי נקט אביי חשש נפילה טפי מפקדון, אדרבה פקדון עלול טפי מנפילה. ועוד, דאי משום חששא דפקדון שוב ליכא קושיא לאביי מב' יוסף בן שמעון, דהתם לא שייך פקדון דאדם לא יפקיד אצל אדם ששמו כשמו. ותירץ, דכל שלא מפורש בו שם מלוה, שוב אינו מפקיד אצל שום אדם בעולם, ומפקיד יותר מאשר בגוונא דשמותם שווים דשמו מיהת מוזכר בשטר.

(כא) גמ', ומנא תימרא דלא חיישינן לנפילה. כתב בנתיבות המשפט (סט סק"ז) דמהא דלא מקשה לאביי דחייש אפילו לנפילה דיחיד, מכלהו שטרי דאתו לקמן, ניהוש דילמא פרוע הוא ומהלוה נפל. ומוכח, דאין שום חשש לומר מהלוה נפל, דאמרינן חזקה תיכף כשנכתב נמסר. והפני יהושע גיטין (סד. ד"ה איתמר) כתב, שהטעם שאין לחוש לנפילה, הוא משום שיש חזקה שכל מה שתחת יד אדם שלו הוא, וממילא אין לחוש שמא נפל, אלא תלינן דמה דמחזיק בשטר היינו משום ששייך לו. אמנם הנתיבות המשפט (מו, א) תמה עליו דהא לא מהני אלא לבאר אמאי בגט לא חיישינן לנפילה, אבל בסוגיין שהויכוח ביניהם למי נשתעבד בשטר, ולא על גוף הנייר, לא שייך למימר חזקה כל מה שתחת יד אדם שלו הוא.

מסירה מיהו הממך שנכתב בשטר, דהיינו למי מסר הלווה את השטר. ועיין בחכמת שלמה שיישב קושייתו. ועיין עוד באבני מילואים קכו, ט. והבית מאיר (אבן העזר קכו, ז) כתב, שמדברי הרמב"ן נמי נראה שהגט חל מומן שיעידו עדי המסירה.

(יז) גמ', מההוא גברא דנפיק מתותי ידא משמע. כתב הריטב"א, דמהכא מוכח, דשטר שכתוב בו שנתחייב לכל, מוציא אותו בבית דין כשר וגובה ממנו המוציא, דחשיב מוכח מתוכו ולנפילה לא חיישינן, ואי משום דאין ברירה בדאורייתא, הכא שאני, דכיון שהוא ראוי להתחייב לכל אדם ואפילו לכל העולם כאחד, אין כאן דין ברירה, וסיים דהיכא דפרע לאחד, שוב נמחל שיעבודו לכל אדם שיוציאו מכאן ואילך, דלא נתחייב אלא מנה אחד.

(יח) רשב"ם ד"ה דלמא אבא שאול, בתוה"ד, והאי דמצריך אבא שאול לכתוב זמן בגט אינו וכו'. ועיין בתוס' ד"ה עדי. אבל בשיטה מקובצת בשם רבינו יונה פירש, דכל מאי דרבי אלעזר אמר שאין צריך לכתוב זמן אינו אלא במקום דסמכינן אעדי מסירה בלבד, אבל במקום דאיכא נמי עדי חתימה, אף לרבי אלעזר בעי לכתוב זמן משום בת אחותו ומשום פירי, והטעם משום שכשנמסר בפני עדי מסירה ולא היו חתימות עדים, כשתרצה האשה להשתמש בגט תצטרך להביא את העידי מסירה שהתגרשה בפניהם, ואז ישאלו אותם באיזה תאריך נמסר הגט, מה שאין כן כשיש עדי חתימה, כיון דסמכינן עליהם ואין אנו צריכים להגיע לעדי מסירה, ממילא צריך לכתוב את הזמן המדויק שנמסר הגט, ואם לא כתב הגט פסול. נוכן פירש בחידושי הגרע"א גיטין (ג). ובחידושי רבי שמואל רוזובסקי (גיטין נ) בשיטת הרשב"ם.

ועיין באבי עזרי שלמד כן נמי בשיטת הרמב"ם (פ"א מגירושין הכ"ה) עיין דבריו באריכות. ועיין עוד במשנת רבי אהרן (גיטין טז) בארוכה שביאר באופנים אחרים את שיטת הרשב"ם. עוד כתב, שרבי אלעזר סובר דרק עדי מסירה כרתי, ובדליכא עדי מסירה אף שיש עדי חתימה הגט פסול, והכא איירינן שכתוב בגט רק עדי חתימה, אלא שכיון שכתוב בגט שגירשה היום, אנו מבינים מתוך הכתוב שהגט נמסר בפני עדים אלו החתומים בגט, ולכך הגט כשר באופן זה אף שאין בו זמן. אבל בלאו הכי יהא פסול כיון שאין בו זמן, ויכול לחפות על בת אחותו, וגם אין לנו ידיעה מי הם העדי מסירה שעל